

Farkas Zsuzsanna
A Vajdasági Magyar Cserkészzet története 1910–1945 között

BEVEZETŐ

A cserkészzet több mint 100 éve van jelen a magyar és más nyelvterületeken, fontos és megvalósítható vállalásnak vélem az ebben az időszakban történeteket és tevékenységeket kutatni és bemutatni. Fontosnak tartom továbbá a téma feltárását azért is, mivel vannak még élő személyek, akik a korszakban gyermekként cserkésztek. A velük készült interjúk hiánypótló, „leletmentő kutatás” jellegűek. A magyar cserkészzet bölcsője Vajdasághoz, Nagybecskerekhez köthető, hiszen az alapító által írt első cserkészkönyv (Scouting for Boys) magyar nyelvű fordítását a nagybecskereki piarista gimnázium tanára, Králik László készítette el és jelentette meg a gimnázium értesítőjében 1908/1909-es tanévben.

A téma még feltáratlan¹, s bár a nemzetközi és a magyarországi cserkészzet irodalma egyre gazdagabb, ezt a témát ilyen térbeli és időbeli lehatárolással – tudomásom szerint – csak én kutatom. E kutatási megközelítés túlmutat a lokális mikro történelmi (helytörténeti) feltáró munkán, és a korszakban több impériumváltás által (is) formálódó szociorégió, avagy kulturális régió esetében fontos adalékokkal szolgálhat a történettudomány, a társadalomtörténet és a neveléstörténet számára is.

A CSERKÉSZETRŐL ÁLTALÁNOSÁGBAN

A cserkészzet jelenleg a világ legnépesebb ifjúsági és ifjúságnevelő mozgalma, amely 50 millió tagot számlál és több mint 200 országban működik (Cserkészszövetség, 2023). A cserkészzetet Baden Powell 1908-ban alapította Angliában, aki akkor 30 fiúval kezdte meg a cserkészmunkát. A cserkészzet népszerűségének köszönhetően rohamosan gyarapodott a taglétszám Angliában, ennek köszönhetően 1923-ban 2 millió tagot számlált az ifjúsági mozgalom. Nem csak Angliában, de Magyarországon is nagy ütemben fejlődött a cserkészzet és gyarapodott a taglétszám. Magyarországon 1911-ben néhány fiú kezdte meg a cserkésztevékenységet, majd 1912-ben ez a szám 100–200 főre

¹ A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-2 – SZTE-180. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott támogatásával készült.”

növekedett és 1934-re már 40.000 tagot számlált a Magyar Cserkészszövetség (Sík, 1934). A cserkészlet minden országban futótűzként terjedt. Miért volt ennyire népszerű a fiatalok körében? Miért tudott több országban is gyökeret verni és teret nyerni az ifjúság körében?

A cserkészlet megalapítása előtt is voltak ifjúsági kezdeményezések, amelyeket a cserkészlet előfutárainak tekintünk. Elsőként a Daniel Carter Beard által alapított Úttörő Fiúkat említeném, amelynek célja volt, hogy az ifjúságot visszavegye és megismertesse velük a természet adta szépségeket, értékeit. Érdemes megemlíteni még az Ernest Thompson Seton által vezetett Indián Vadászok csoportját, akik az indiánokhoz hasonlóan telepeken működtek és a tábor ideje alatt a résztvevők elsajátították a jeladást, a természetben való tájékozódást, csónaképítést és egyéb gyakorlati tevékenységeket (Sík, 1934). Az említett két ifjúsági kezdeményezésen kívül számos további csoport alakult többek között a cserkészlet is. A cserkészlet történetében meghatározó állomás az 1899-es év. Baden-Powell a cserkészlet alapítója fiúkat bevonta bizonyos katonai segédszolgálatokba Mafeking ostrománál. Itt szembesült azzal, hogy a kis közösség és a kortárskapcsolatok mennyire hatékonyak tudnak lenni. Felismerését követően Angliába hazatérve tapasztalatai alapján megszervezte az első próba cserkészszakot 1907-ben Brownsea szigeten 24 különböző társadalmi rétegből érkező taggal. A táborban a résztvevők egyenruhát viseltek, a 10 cserkészszakot betartva, őrsi rendszerben a meghatározott napirend mentén táboroztak. A tábor folyamán és a korábban összegyűjtött gyakorlati és elméleti tudását foglalta össze Baden-Powell az 1908-ban megjelent „Scouting for Boys” (Cserkészlet Fiúknak) című könyvében (Bodnár, 1989). A kiadványban olvashatjuk a 10 cserkészszakot, a cserkészszakot, de a könyv alcíme is említést érdemel: „Handbook for Instruction in Good Citizenship”, azaz Kézikönyv a jó polgár kiképzéséhez. A cserkészlet hivatalos megalakulására 1908. január 24.-én került sor Birkenheadban. Ahogy már korábban említettem a cserkészlet nagy népszerűségnek örvendett, 1909-ben a megalakulást követő évben Wimbeldonban már tizenegyezer cserkész vonult fel (Bakay, 1989). A gyorsütemű létszámnövekedés mellett kiemelendő, hogy Baden-Powell hangsúlyozta, hogy nem tömegmozgalmat szeretne létrehozni, hanem olyan fiatalokat nevelni, akik fegyelmezettek, igazmondóak, hűségesekek és természetszeretőek (Gergely, 1989).

A cserkészzet több országban teret nyert. Ez annak volt köszönhető, hogy minden nemzet saját igényeinek megfelelően tudta alakítani azt. „Baden-Powell zsenialitása abban rejlett, hogy minden nép képes volt a cserkészzetet átvenni, fiai sajátos nemzeti kincsévé tenni. Éppen úgy, mintha az éppen annak a nemzetnek a talajából nőtt volna ki; mintha éppen annak a népnek számára született volna meg.” (Bodnár, 1989, old.: 7.) Az alapértékek egyformák, ám az adott ország igényeinek megfelelően tudta alakítani a cserkészzetet. A cserkészzetben több cserkészideált különböztetünk meg. A következőkben az angol, a szláv és a magyar cserkészideált ismertetem.

Angliában a cserkészzet célja, hogy olyan fiatalokat neveljen, akik az élet minden területén és a gyarmatokon is helyt tudnak állni a cserkészttörvények szellemében és a képzéseken szerzett gyakorlati tudással. Az angol cserkészideál mottója a használható fiú, aki minden nap tesz valami jót és hasznosat a közösség, köz javára. Összegezve az angol cserkészideál jó honpolgárt nevel, aki a gyarmatokon hely tud állni és hasznos tagjává válik a társadalomnak (Sík, 1934). A magyar cserkészzet lényegét Sík Sándor így összegezte: „Egy új fiútípust akar kialakítani, amely egészségesebb, erősebb, életrevalóbb, gazdagabb és nemesebb a jelen egyoldalú, vérszegény, félszeg típusnál. Célja az alapító szerint - a cserkészeket komoly jellemnevelés, egészséges testedzés és gyakorlati ügyességfejlesztés által a cserkészttörvény és fogadalom alapján jó honpolgárokra nevelni.” (Sík, 1934, old.: 9.) A magyar cserkészzet magját ezen elemek pedagógia összeillesztése, alkalmazása és harmonizálása adja. A magyar cserkészideált Sík Sándor az alábbiakban határozza meg: „A magyar cserkészmozgalom a magyar nemzeti újjászületés életösztönéből támadt, célja a magyar nemzeti újjászületés, ideálja az újjászületett magyar nemzet. Különb ember, különb magyar, - emberebb ember és magyarabb magyar: ebben lehet, legrövidebben összefoglalni a magyar cserkészideált”. (Sík, 1934, old.: 23.) A magyar cserkészideálra a kezdetektől, már az első világháborút megelőzően jellemző volt és központi elemként jelent meg a nemzeti újjászületés. A magyar cserkészzet a fiúk igényeire épült, így könnyen meggyőzte az ifjúságot, hogy csatlakozzon a mozgalomhoz. Az amerikai cserkészideál fő tételmondata a „gyermek újra gyermek lehessen” mondattal határozható meg (Sík, 1934). A szláv cserkészideál az angol cserkészideált vette alapul, mivel 1916 és 1920 között több délszláv fiatal vett részt cserediákprogramon Angliában, ahol megismerkedtek a cserkészettel, becsatlakoztak a helyi mozgalmakba. Hazatérve a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságba az így szerzett tudást, értéket, tapasztalatot építették be a szerveződő cserkészmozgalomba

(Nikolić, 1995). A szláv cserkészideálban nem kapott hangsúlyos szerepet a vallásosság. A nemzeti identitás, illetve annak megerősítése viszont erőteljesen megjelenik, ezt olvashatjuk a következő definícióban is: „Šta je skautizam? Skautizam i nacionalno vaspitanje: Ceo njegov rad, ako se želi uspeha, mora se osnivati na to nacionalnom duhu, u pravcu nacionalne kulture psiholoških osobina našeg naroda.” (Gajić, 1932, old.: 8.) Saját fordításban, magyar nyelven: „Mi a cserkészzet? Cserkészzet és a nemzetnevelés: Sikeres munkásságának a nemzet szellemére, kultúrájára és népünk lélektani jellemzőire kell épülnie.”

A MAGYAR CSERKÉSZET FŐBB ÁLLOMÁSAI 1922-IG

A magyar cserkészzet bölcsője Nagybecskerekhez, Délvidékhez köthető. A nagybecskereki piarista gimnázium iskolai évkönyvének mellékletében jelent meg elsőként magyar fordításban az alapító Baden-Powell könyve. Králik László felvidéki származású piarista gimnáziumi tanár fordította le a kiadványt. Az 1909/1910-es iskolai értesítőben megjelent írásról a helyi Torontál politikai napilap is beszámolt, amit 1910. június 14.-ei számában is olvashatunk. A korszakból egy további tárgyi emléke a Nagybecskereki Cserkészszerep zászlója enged arra következtetni, hogy valamilyen cserkésztevékenység folyt a településen (Cserkészcsapat, 2023). Sík Sándor könyvében írja 1934-ben, hogy a háború kitörésekor a mozgalom országos szinten jelen van. A felsorolt települések között nem említ délvidéki települést csak erdélyit, parciumot, felvidékit és kárpátaljaiakat (Sík, 1934). A rendelkezésre álló, források szerények, a korszak cserkészete további kutatást igényel.

A Králik László által lefordított könyv kevesek számára vált elérhetővé, mivel nem került kereskedelmi forgalomba. A budapesti Kánitz István ajánlékba kapta a könyvet így ismerkedett meg pár társával együtt a cserkészettel. Ezzel egy időben dr. Szilassy Aladár orvos angliai tanulmányúton vett részt, ahol megismerkedett a cserkészettel. Az angliai tanulmányúton szerzett tapasztalatok alapján a Budapesti Keresztény Ifjúsági Egyesületben megalapította az első cserkészcsapatot az Osztrák Magyar Monarchiában 40 fővel. Ennek hatására több római katolikus és protestáns iskolában is kezdetét vette a cserkészmunka, amelyhez csak fiúk csatlakozhattak (Gergely, 1989). Angliában főként az iskolán kívüli ifjúság csatlakozott a cserkészmozgalomhoz, az Osztrák Magyar Monarchiában viszont főként az iskolai keretek között tagosodtak a fiúk a cserkészethez. Számos csapat megalakulását követően 1912.

december 28.-án a Kálvin téri református templomban hivatalosan is megalakult a Magyar Cserkészszövetség Izsóf Alajos, Megyercsy Béla, Papp Gyula és Sík Sándor vezetésével (Bodnár, 1989).

Az első világháború a Magyar Cserkészszövetség tevékenységére hatással volt. A háborús körülményekhez alkalmazkodva a cserkészek a frontra induló és érkező katonavonatok fogadásában vettek részt, ahol ételt és italt osztottak és segédkeztek a sebesültek ellátásában. A felnőtt cserkészek közül többen is részt vettek a harcokban, fogságba estek vagy elhunytak a fronton. Ez a szövetség csökkenő taglétszámában is megfigyelhető volt, mivel 3000 fő-ről 1800 főre csökkent a tagság (G.Merva, 2009). A cserkészzet adta útmutatás napról napra fontosabbá vált azon cserkészek számára, akik otthon maradtak. A háborús körülmények ellenére is folyt a csapatok belső életének megszervezése és működtetése. Mint már korábban említettem a cserkészcsapatok főként iskolai keretek között alakultak, az első gyárintézmény kereteiben megalakult csapat Ezermester névvel jött létre 1916-ban. A cserkészmunka háború okozta kihívások és a belső feszültségek rendezésének céljából tiszti értekezletet tartottak 1917-ben a Márkó utcai főgimnáziumban. A tanácskozás eredményeként felállításra került a Magyar Cserkészcsapatok Háborús Bizottsága, amelynek célja volt a működő cserkészcsapatok vezetőinek összekötése, az alakuló csapatok támogatása és iránymutatás adása a cserkészmunkához (Czeplédy, 2014). „A cserkészzet sikerét az adta, hogy olyan támaszt, fogódzót nyújtott a fiúknak, amire a kamaszkor kihívásai mellett háborús időkben még nagyobb szükségük volt.” (Czeplédy, 2014, old.: 129-130.) Összességében elmondható, hogy az első világháború megtörte a szervezet fejlődési ívét és tevékenységét is befolyásolta. A cserkészek a 10 cserkésztvény szellemében, karitatív tevékenységet folytattak a világháború ideje alatt, amellyel a társadalom elismerését vívták ki. Az ifjúság számára a háborús években a cserkészzet iránymutatást, szociális és lelki támogatást is nyújtott (Czeplédy, 2014).

Az első világháborút követően több alkalommal megalakul a Magyar Cserkészszövetség. Végleges működési formáját 1922-ben a nyugat magyarországi cserkészkerület csatlakozásával nyerte el (G.Merva, 2009). A Magyar Cserkészszövetség vezetőire az alábbi feladatok teljesítése hárult: a működési keretek meghatározása, személyi kérdések rendezése és az országos szintű

cserkészlet megszervezése. A szövetséget jogi háttérét tekintve a belügyminisztérium ellenőrzése alá vonták, nevelési munkáját a közoktatási minisztérium felügyelte (Bodnár, 1989).

A DÉLSZLÁV CSERKÉSZLET 1911 ÉS 1941 KÖZÖTT

A magyar cserkészzel párhuzamosan a délszláv területeken is kezdetét vette a cserkészmunka. Dr. Miloš Popović vezetésével Belgrádban 1911-ben megalakult az első cserkészközösség „Malih četnik” névvel (Daljčev Đ. , 1939). A források eltérő dátumot határoznak meg az országos szintet lefedő cserkészszövetség megalakulására vonatkozóan. Több forrásban is az 1921-es évben megalakuló Savez Izvidnika i Planinika (Felderítők és Hegymászók Szövetsége) tekintik az országos szinten működő szervezetnek (Daljčev Đ. , 1939). A Savez Izvidnika i Planinika székhelye Belgrádban volt és a szervezeti egységei meggyeztek a királyság közigazgatási egységeivel, a bánságokkal. Összesen 10 kerület volt és 10 cserkészkerület működött a szervezeten belül, amelyeknek képviselői évente egy alkalommal tartottak közgyűlést. Az 1926-os évre már több mint 100 településen működött cserkészcsapat (Split, Celje, Ogulin, Banja Luka, Tuzla, Eszék stb.) (Nikolić, 1995). Hasonlóan, ahogy a Magyar Cserkészszövetségben itt is meghatározott korosztályi csoportok voltak. Annyi különbség említendő, hogy a Savez Izvidnika i Planinika-ban őrsi és raji szinten külön tevékenykedtek a lánycserkészek és a fiúcserkészek, de egy cserkészcsapatnak voltak tagjai. A diktatúra bevezetését követően 1929-től a szervezet neve Jugoszláv Királyi Cserkészszövetségre változott, majd 1934-től Peter II Karađorđević trónra lépését követően elvállalta a cserkészszövetség védnökségét. Ennek eredményeként a szervezet a Savez Skauta Kraljevine Jugoslavije pod najvišem zaštitom Njegovog Veličanstva Kralja Petra II. nevet viselte (Hegedűs, 2007). A szövetség vezetői tisztségeit magas katonai beosztású személyek látták el (Martinov & Nežić, 2014).

A vajdasági területek Savez Izvidnika i Planinika majd a Jugoszláv Királyi Cserkészszövetségben belül a Dunai vagy Dunabánsági Cserkészkerülethez tartoztak. Területileg a bácskai, bánáti, szerémségi és az észak-šumadia-i területeken lévő magyar illetve szláv nyelven működő cserkészcsapatok tartoztak (Hegedűs, 2007). A dunai cserkészkerület 1925-ben alakult Zemun majd Zombor székhellyel, vezetője Daljčev Đorđe (Daljčev György) volt. A kerület gyors

ütemben fejlődött az 1930-as évek elején, 1933-ban megszervezte első kerületi táborát és a szövetség szabályzatainak, szervezeti struktúrájának kidolgozásában is aktívan kivette a részét (Gergely, 1989).

Jelenlegi kutatási adatok alapján Zomborban 1923-ban alakult az első cserkészcsapat Vajdaság területén Daljcsev György vezetésével (VII.Cserkészkerület, 1941). Szabadkán 1924-ben iskolai keretek között Buzetzky Ferenc vezetésével alakult férfi cserkészcsapat (Schäffer, 1941). A jelenleg rendelkezésünkre álló források alapján nem egyértelmű, hogy ennek a cserkészcsapatnak voltak-e fiatal tagjai vagy csak felnőtt férfiak.

További csapatok alakultak Kanizsán 1927-ben (Daljčev Đ. , 1938) és 1928-ban Bajmokon (Mojzes, 2005). Tevékenységüket tekintve mind az öt cserkészcsapat a Savez Izvidnika i Planinika majd a Jugoszláv Királyi Cserkészszövetség kötelékében működött hivatalosan szerb nyelven, gyakorlatban magyar nyelven. Egyedül az alaki kiképzés történt szerb nyelven. (Hegedűs, 2007). Vélelmezhetően a nagyobb létszámú cserkészkerületi táborokban vagy szövetségi szintű rendezvényeken, szerb nyelven történt a vezénylés, így célszerű volt annak ismerete és gyakorlása.

A csapatok alapítása alapján elmondható, hogy a kanizsai csapatot a Zágrebben tanuló egyetemisták alapították és főként a kanizsai polgári iskola és iparostanonc diákok csatlakoztak hozzá (Hegedűs, 2007). A bajmoki cserkészcsapatot Elgetz Dezső és Richter Mátyás kezdeményezésével alapították, akiknek a családi házában tartották a cserkészfoglalkozásokat. Megalakulásukat követő második évben költöztek át az ipartestület épületébe, amely egészen 1944-ig adott helyt a cserkésztevékenységnek (Mojzes, 2005). A topolyai cserkészcsapat a polgári iskola igazgatójának Miloš L. Maksimović vezetésével alakult meg 1927-ben, tagjai főként magyar nemzetiségűek voltak, de tagsodtak szerb, horvát nemzetiségűek és zsidó vallásúak is (Cservenák, 2004).

A szabadkai cserkészcsapat vezetője Buzetzky Ferenc Buzetzky Franjo néven rendszeres előfizetője volt a Skautski Glasnik (Cserkész Hírmondó- sajtó fordítás) cserkészújságnak. Az egyik csapatnaplóban olvasható, hogy Buzetzky Franjo törzstiszt által végzett 1937-es szemlén több hiányosságot is tapasztalt a topolyai csapatnál (Cservenák, 2004). A szabadkai csapat tagjai csak férfiak voltak, a bajmoki (Mojzes, 2005) és a topolyai csapatok koedukáltan működtek (Cservenák, 2004). A zombori és a kanizsai csapattagok összetételére vonatkozóan jelenleg nincs rendelkezésünkre álló forrás. A magyar cserkészzettel

ellentétben a szláv cserkészetre nem volt jellemző a vallásosság. A források nem emelik ki, hogy a cserkészcsapatok tagsága erősen vallásos lett volna és azt sem, hogy a tagosodáshoz szükség volt, valamilyen felekezeti hovatartozásra vagy aktív vallásgyakorlásra.

Az 1933-as év egy ominózus év a magyar cserkészletben. Magyarország kapta meg a jogot, hogy megszervezze a IV. cserkész világtalálkozót Gödöllőn. A táborban a Jugoszláv Királyi Cserkészszövetség 52 fővel vett részt a IV. altáborban. A forrás kiemeli, hogy az elcsatolt területekről magyar nemzetiségű cserkészek nem érkeztek és hogy a tábor nyolcadik napján a Jugoszláv kontingens felsőbb utasítás miatt táborot bontott és hazautazott. A jelentés nem részletezi a hazautazás indokát (MNL OL P. 48/657.1933). Érdekességként kiemelném, hogy a kanizsai csapat egyik jegyzőkönyve a Vérszerződés nevet viselte, tartalmában pedig olvasható, hogy két cserkész fogadalmat tett, hogy spórolni fognak és részt vesznek a nemzetközi cserkész világtalálkozón Gödöllőn (Magyar Cserkész, 1943. június 15). Vinczer Nándor a kanizsai csapat parancsnokának kérelmében olvashatjuk, hogy engedélyt kér igazolvány elkészítésére, hogy kiutazhasson a jamboreera. A kérelmében említi, hogy a Magyar Cserkészszövetséggel személyes találkozó alkalmával már egyeztetett a részvételéről (MNL OL P. 44.376/1933). Szintén a bajmoki csapat történetében olvasható, hogy 1932-ben megszervezték a jamboreera való felkészítő táborot (Mojzes, 2005). A fentebb említett események és részvételi tervek, kérelmek egyike esetében sem tudhatjuk jelen források alapján, hogy sikerült e bárkinek is, aki magyar nemzetiségű volt kiutaznia a gödöllői cserkész világtalálkozóra.

A két világháború közötti korszakban a dunabánsági cserkészkerületben volt a Jugoszláv Királyi Cserkészszövetség tagságának a zöme. Annak ellenére, hogy a szövetség hivatalos nyelve szerb volt a szövetség haladó szellemű vezetői a cserkésztestvéreinek szellemében közösen dolgoztak a magyar nemzetiségű cserkésztestvéreikkel. A hivatalos jegyzőkönyvekben nem szerepel, de a magyar cserkészek nagy erőfeszítéseket tettek, hogy megtartsák a cserkészlet magyar jellegét. Kiemelendő, hogy a vajdasági magyar cserkészvezetők közül többen aktív kapcsolatot tartottak fenn a Magyar Cserkészszövetség vezetőivel (Gergely, 1989).

A DÉLVIDÉKI MAGYAR CSERKÉSZCSAPATOK INTEGRÁLÁSA 1941 ÉS 1944 KÖZÖTT

Délvidék visszacsatolását követően a Délvidéken már korábban működő cserkészcsapatokat a Magyar Cserkészszövetség Országos Intéző Bizottsága 1941-ben a VII. pécsi cserkészkerülethez kapcsolta (MNL OL P. 96.26/1941). Levéltári források alapján 1941-ben a következő cserkészcsapatokat igazolták a Délvidéken: 107.sz. topolyai Zrinyi, 131.sz. szabadkai Török Bálint, 578.sz. bajmoki gróf Zrinyi Miklós, 587.sz. újvidéki Bercsényi, 589.sz. zombori Schweidel József, 600.sz. szabadkai Hadik András, és a 622.sz. zentai Szent István cserkészcsapat. A pécsi cserkészkerület 1941-es jelentésében olvasható, hogy a csapatok működtek erős magyar rajokkal Szabadkán, Kúlán, Zomborban, Bajmokon, Újvidéken, Topolyán és Cservenka községben a két világháború között. A csapatok tagságának polgári foglalkozását tekintve főként iparosok és kereskedők alkották. A csapatok tevékenysége koedukáltan folyt, tehát lánycserkészek is részt vettek a cserkészmunkában. A visszacsatolást követően zökkenőmentesen integrálódtak a pécsi cserkészkerülethez a már működő délvidéki cserkészcsapatok és több helyen (Magyarkanizsa, Óbecse, Zenta, Péterréve, Szabadka) szerveztek további csapatokat (MNL OL P. 99.185/1941.). Kiemelném, hogy a kerületi vezetőségbe is delegáltak a Délvidékről cserkészeket, hogy ezzel is erősítsék a kapcsolatot a frissen bekapcsolódó területek cserkészeivel (MCSOK, 1941. szeptember).

A második világháború alatt a Magyar Cserkészszövetség Magyar Cserkészmozgalommá alakult, amelynek következményeként kerületi átszervezések is megvalósultak. Az átszervezés első lépéseként Horthy Miklós kormányzó 1942. március 11.-én Kisbarnaki Farkas Ferencet főcserkésszé nevezte ki, akinek feladata volt a szövetség mozgalommá alakítása (Marosvári, 1988). A kerületi átrendeződéseknek köszönhetően a Bács-Bodrog vármegyében működő cserkészcsapatokat a szegedi V. cserkészkerülethez kapcsolták 1942-ben (MCSOP, 1942. szeptember). Kisbarnaki Farkas Ferenc 1943. május 8 és 10.-e között délvidéki látogatást tett, melynek célja volt a személyi kapcsolatok megerősítése, az eszközök, ingatlanok felmérése és a délvidéki cserkészeket helyzetét mélyebben megismerni (Gergely, 1989). Az alábbi táblázat összefoglalóan ismerteti az Délvidéki cserkészcsapatokat 1941 és 1944 közötti időszakban.

Szám	Név	Település	Parancsnok	Igazolás	Szervezőtestület
107	Zrínyi	Topolya	Bacsa Lajos rt.	1941.06.01.	Topolyai M.K.A. Polgári fiúiskola
131	Török Bálint	Szabadka	Buzetzky Ferenc tj.	1941.06.25.	Szabadkai Katolikus kör
264	Erzsébet királyné	Szabadka	Buzetzky Ferencné	n.a.	nincs adat
268	Rozgonyi Cicelle	Újvidék	nincs adat	n.a.	nincs adat
300	szabadkai leánycsapat	Szabadka	nincs adat	n.a.	nincs adat
578	gróf Zrínyi Miklós	Bajmok	Személyi Károly rt.	1941.07.18.	Bajmoki Római Katolikus Egyházközség
587	Bercsényi	Újvidék	Balázs Géza rt.	1941.07.18.	Katolikus Olvasókör
589	Schweidel József	Zombor	Dálycsay György cst.	1941.9.10.	Zombori Magyar Közművelődési Egyesület
600	Hadik András	Szabadka	Kuljuncsics Andor	1941.9.10.	Szabadkai M.K.A. Füügimnázium
622	Szent István	Zenta	Fábry Jenő cst.	1941.09.29.	Zentai Katolikus Ifjúsági Egyesület
628	Botond	Zenta	Eszes Ferenc	1941.07.16	Zentai M. K. A. Gimnázium
644	Hunyadi János	Kanizsa	Vinczer Nándor rt.	1942.05.04.	Magyarkanizsai római katolikus egyházközség
649	csatornaépítő Kiss József	Kula	ifj.Sánta János rt.	1942.07.01.	Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség
670	Tomori Pál	Titel	Frech Miklós cst.	1942.08.10.	Titeli Levente Egyesület
687	Hunyadi János	Szabadka	Baur József tj.	1942.09.14.	Magyar Királyi Allami Polgári Fiúiskola
690	Kapisztrán	Újvidék	Gallyas János cst.	1942.10.19.	Magyar Királyi Allami Polgári Fiúiskola
731	Pázmány	Obecse	Bagó István	1943.05.19.	Obecsei M.K.A. Gimnázium
732	Hunyadi	Újvidék	Körber Zoltán rt.	1943.05.19.	Újvidéki Allami Ipari középiskola
733	Hollós Mátyás	Zombor	dr.Lakatos Sándor tj.	1943.05.19.	Zombori Allami Gimnázium
737	Horthy István	Újvidék	Korenych Lajos	1943.06.25.	Újvidéki M.K.A. Gimnázium
738	Szent László király	Hódság	Petrányi József cst.	1943.06.25	Hódsági Allami Polgári Fiú és Leányiskola
742	Kálvin János	Pacsér	Gara Imre	1944.01.7.	Pacséri Egyházközség
747	Kalazancius	Szabadka	Halász József	1943.03.27.	Kegyesrendiek vezetése alatt álló piarista Gimnázium
n.a.	nincs adat	Szabadka	Német Erzsébet	n.a.	A szabadkai m. kir. állami kisdédóvönöképző-intézet
n.a.	Körösi Csoma Sándor	Szabadka	n.a.	n.a.	Református templom, Dr. Tóth Kálmán vezetésével

1. táblázat Délvidéki cserkészcsapatokat 1941 és 1944 közötti időszakban.

A táblázatból jól kivehető, hogy több lánycserkészcsapat is működött a korszakban a Délvidéken. Ünnepeles keretek között 1941. szeptember 28.-án a Magyar Erő és Művelődési Házban Szabadkán a Magyar Országos Leánycserkész Szövetség elnöknőjének Lindenmeyer Antóniának a jelenlétével alakult meg a 264. számú Erzsébet királyné cserkészcsapat (Délvidéki Magyarság, 1941.09.21.). További három lánycserkészcsapatról állnak rendelkezésünkre

adatok, ezek a következők: 300. számú szabadkai leánycserkészcsapat (Cserkészlányok Lapja, 1944. 5. szám), az újvidéki 268. számú Rozgonyi Cicelle (Molnár Károly közlése) és a M. Kir. Állami kisdedovónőképző intézetben működő cserkészcsapat (Daday Lászlóné, 1943). Arra vonatkozóan, hogy milyen tevékenységet folytattak, vagy, hogy milyen szorosan működtek együtt a férfi, fiú cserkészcsapatokkal nem áll rendelkezésünkre adat. A korszak leánycserkészete további kutatást igényel.

A DÉLVIDÉKI CSERKÉSZCSAPATOK TEVÉKENYSÉGE A II. VILÁGHÁBORÚ ALATT

A cserkészek egész évben cserkésztevékenységet folytattak és az év közben szerzett tudás gyakorlatban való alkalmazása és gyarapítása a nyári táborokban valósult meg. A háborús körülmények és számos kihívás ellenére a délvidéki cserkészcsapatok több alkalommal táboroztak a második világháború alatt.

A Magyar Cserkészszövetség táborozási szabályzata értelmében minden csapatnak évente egy alkalommal kellett táboroznia és évente kellett a táborozási helyszínt változtatni. Elvárás volt, hogy a szabadban táborozzanak és minden egyes tevékenységet saját maguk oldjanak meg. Szakácsot sem volt szabad fogadniuk, illetve ezen táborok nem koedukáltan valósultak meg (Táborozási szabályzat, 1941). A Magyar Cserkészszövetség nyomatékosította, hogy minél több anyaországi cserkész táborozzon a visszacsatolt területeken, illetve az ottani cserkészcsapatokkal (MNL OL P. 103/59.1942). Példaként említeném, hogy a 44. számú gödöllői Rákóczi cserkészcsapat Monostorszegen táborozott 1942-ben (MNL OL P. 103/59.1942). A beregszászi Esze Tamás cserkészcsapat 1942-ben a topolyai tó melletti Geyer szálláson táborozott, ahova a topolyai cserkészek is kilátogattak (Cservenák, 2004).

A délvidéki cserkészeket más hatások érték a két világháború között. Annak érdekében, hogy egységes legyen a cserkészmunka a palicsi tó melletti Bezerédy-parkban átképző tábort szerveztek 1941 folyamán, majd ezt követően évente kiképzőtábort. A táborok célja volt, hogy a délvidéki cserkészvezetőkkel megismerkedjenek a magyarországi vezetők, átadják számukra a magyar cserkésztevékenységét, annak szellemiségét és céljait. Az első átképző táborban 123 délvidéki vezető vett részt a következő településekről: Szabadka, Zombor, Újvidék, Zenta, Óbecse, Bajmók, Kúla és Topolya (Délvidéki Magyarság. 1941.08.12.).

A csapattáborok esetében arra is van példa, hogy anyagi források hiányában nem valósult meg a táborozás. A topolyai cserkészcsapat 1942-ben 20 fő részére kért táborozási engedélyt a szabadkai-radonováci-hajdújárás erdőben a polgármesteri hivataltól. A táborozási kérelmet jóváhagyták, de a tábort anyagi források hiányában nem tartották meg (Cservenák, 2004).

A háborús helyzet és az anyagi nehézségek ellenére is több cserkészcsapat választott messzi táborhelyet. A topolyai cserkészcsapat 1943-ban Erdélyben a Tusnádfürdő melletti Solyomkő mellett táborozott (Cservenák, 2004). A zentai 628. számú Botond cserkészcsapat tagjai pedig az erdélyi Csúcsán táboroztak szintén 1943-ban (Simon, 1944).

Jellemző volt, hogy több cserkészcsapat közösen táborozott. A kecskeméti, szegedi és a szabadkai piarista gimnáziumokban működő cserkészcsapatok 1944. július 3 és 17. között összesen 160 cserkésszel a radonováci erdőben vertek tábort (Fábián, 2002).

A délvidéki táborozások egy meghatározó részét tették ki a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Szállásmesteri Hivatalának felszólítására szervezett táborok a székely telepek közelében. A táborozások célja volt, hogy a betelepített székelyeket segítsék a beilleszkedésben és a háztáji munkákban. A táborozásokat 1941 és 1943 között több alkalommal szervezték meg Bácsistenegéts, Hadikvára, Hadikújfalva, Bácsbadikfalva és Istenáldásfalva telepek mellett. A délvidéki cserkészekon kívül cserkészek érkeztek Budapestről, Kolozsvárról, Debrecenből, Diósgyőrről, Fótról, Pécsről, Poroszlóról, Szegedről, Újpestről, Csíkszeredáról, Désről, Gyergyószentmiklósról, Kézdivásárhelyről, Marosvásárhelyről és Székelyudvarhelyről (MNLOL. P. 97.45/1941.).

A cserkészletben nagy hangsúlyt fektetnek a vezetői utánpótlásra és a vezetőképzésre. Ennek érdekében rendszeres vezetőképző táborokat szerveztek a korszakban. A palicsi tó melletti erdős területet nevezték Bezerédy-Parknak, amely a vezetőképző táboroknak adott otthont. Délvidéki és magyarországi cserkészek vettek részt ezeken a táborozásokon, amely nagyszámúrendileg a Magyar Cserkészszövetség 10 állandó kiképzési helyszínéből a 9. helyet foglalta el, megelőzve az ungvári kiképzési központot (MCSOK, 1941. szeptember).

Összességében elmondható, hogy a vajdasági cserkészek sokrétű tevékenységet folytattak a korszakban. A terület visszacsatolását követően több átképző tábor valósult meg, illetve a vajdasági eseményeken részt vettek magyarországi vezetők, hogy kapcsolatot építsenek ki a vajdasági vezetőkkel. A kapcsolatépítésen kívül a magyar cserkészszellem és a magyar cserkészzet, illetve annak nemzetnevelő célja is hangsúlyos volt. A háborús körülményekre való tekintettel jelentős volt a karitatív, adománygyűjtő és a sebesültek ápolásában végzett tevékenységük, ezt részletesen ismertetik az iskolai évkönyvek, értesítők.

A CSERKÉSZET FELSZÁMOLÁSA

A második világháborút követően a Magyar Kommunista Párt több eszköz segítségével igyekezett a cserkészettel szemben egy konkurens szervezetet létrehozni. Az 1946-os évben összehangolt politikai, rendőrhatalósági és sajtótámadás vette kezdetét a cserkészek ellen. 1946 júniusában a Teréz Körúti gyilkosság alapos kivizsgálását követően az összes egyesület felügyelete belügyminiszter hatáskörébe került a 7330/1946. M.E. számú rendelet alapján. A Magyar Cserkészszövetséget 1946. június 20.-án felszámolták (Ring).

Riportalanyaim a következőképpen emlékeztek vissza a cserkészzet megszűnésének időszakára. Kovács Tibor szabadkai cserkész az apja vaskereskedésébe a vasak közé rejtette cserkészjelvényeit, sapkáját és övcsatját, hogy a partizánok ne találják meg azokat (Kovács Tibor közlése). Molnár Károly a következőket mondta a korszakról: „A gyerek látta az osztályban Sándort, majd kis Pétert, majd megjelent Horthy Miklós és Horthy István, majd Lenin, Sztálin és Tito.” (Molnár Károly közlése)

A topolyai csapat feljegyzéseiből tudjuk, hogy a második világháború alatt cserkészteket folytató vezetők közül többen, akik megőrizték a cserkészzet szellemiségét, bekapcsolódtak és tapasztalatukkal hozzájárultak a topolyai felderítőcsapat megalapításához és működtetéséhez. Az írásban olvasható, hogy az 1955-ben indult kezdeményezésben „részt vállaltak egy másik, más-ként szerveződött, de lényegében hasonló nevelési célokat kitűzött szervezet létrehozásában” (Cservenák, 2004, old.: 18.) a korábbi topolyai cserkészvezetők (Cservenák, 2004).

A délszláv cserkészek már 1944-ben megkísérelték a felderítő szervezet megújítani, ám ez a civil szerveződések tilalma miatt ez nem valósult

meg. Vranjében 1948-ban sikerült alapítani szervezetet, majd az ország több településen sikerült újraindítani vagy teljesen új csapatokat alapítani. Ez a folyamat 1952-ig tartott. „Savez izvidnika i planinki Narodne Republike Srbije” néven alakul meg 1952. május 16.-án az új szervezet, majd 1959-ben névváltoztatás keretében a szervezet új neve „Savez izviđača Srbije” (Szerb Felderítő Szövetség), amelyet mai napig használ (Srbije, 2023).

ÖSSZEGZÉS

A történelmi Délvidéket érintő impériumváltások hatással voltak a cserkész-szervezet szerepvállalásának, működésének körülményeire és hétköznapi praxisára is. A magyarországi cserkészet bölcsője Nagybecskerekhez, Délvidékhez köthető, itt fordította le és jelent meg elsőként, 1910-ben a cserkészet alapítójának Baden-Powell könyve a Cserkészet fiúknak. A magyar cserkésztevékenységre vonatkozóan e korszakból egy tárgyi bizonyíték van, a nagybecskereki cserkészeszred zászlaja, amely arra enged következtetni, hogy valamilyen jellegű cserkészmunka folyt a településen az 1910-es években. Az első világháború megtörte a cserkészmozgalom szervezeti fejlődésének ívét. Ez egyaránt igaz a magyar és a délszláv cserkészetre is. Azok a cserkészek, akik nem harcoltak a fronton, saját településeiken segédkeztek különféle karitatív tevékenységekkel. A cserkészmozgalom szervezeti struktúrában is hozzáalakult és alkalmazkodott a háborús körülményekhez (pl. Magyar Cserkészcapatok Háborús Bizottsága). A Trianoni Békeszerződés következményeként a történelmi Délvidék a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz csatolták. A nehézségek ellenére 1923-ban Zomborban, 1924-ben Szabadkán, 1927-ben Topolyán, Kanizsán, 1928-ban Bajmokon alakultak cserkészcapatok a Vajdaságban. A csapatok a délszláv cserkész szervezeten belül működtek hivatalosan szerb nyelven, a hétköznapi gyakorlatban pedig magyar nyelven folytatták a cserkészmunkát. A források alapján az rajzolódik ki előttünk, hogy a két világháború között élő személyes kapcsolatok, egyeztetések voltak a vajdasági és a magyarországi cserkészek között.

Mind a magyar mind a szerb nyelvű források hangsúlyozzák, hogy a jómódúbb, polgári réteg soraiból kerültek ki a cserkésztagek. A polgári értékrendből és a pénzügyi stabilitásból következően, e korszakban főként önerőből valósították meg tevékenységüket a cserkészek. A diktatúra bevezetését követően 1929-től a Jugoszláv Királyi Cserkészsövetség szervezetében, sza-

bályzataiban változás következett be. A taglétszámra vonatkozó adatok a források alapján eltérőek, de mind alátámasztja, hogy a délszláv cserkészszervezet tagságának a zöme Vajdaságban élt. Vajdaság e vonatkozásban a Dunai Cserkészkerülethez tartozott, amelynek központja Zomborban volt. A csapatok nemzetiségi összetételére vonatkozó források alapján azt mondhatjuk, hogy főként magyar nemzetiségű személyek cserkészkedtek Vajdaságban, de a csapattagok között voltak (kisebb arányban) szerb nemzetiségűek és zsidó vallásúak is. A Dunai Cserkészkerület megyei törzstisztje a magyar nemzetiségű, szerb átírásban Buzetzkí Franjo néven szereplő szabadkai személy, aki 1941. évi impériumváltástól a szabadkai 131. sz. Török Bálint cserkészcsapat parancsnoka volt Buzetzkí Ferenc néven.

Buzetzkí Ferenc kiemelkedő alakja és formálója a vajdasági magyar cserkészközösségnek a korszakban. Az ő felesége Buzetzkí Laura a vajdasági lánycserkészlet kiemelkedő vezetője volt a második világháború alatt. Délvidék visszacsatolását követően összesen 25 cserkészcsapat működésére vonatkozóan van adat, ezekből hivatalosan a Magyar Cserkészszövetség (1942-től Magyar Cserkészmozgalom) 20-at igazolt. Mivel a korábbi években más hatások érték a vajdasági magyar cserkészeket így a visszacsatolást követően, a szervezetbe való hatékonyabb integráció végett a Bezerédy-parkban átképzést szerveztek, majd központilag magyarországi cserkészvezetők által kerültek megrendezésre a vezetőképző táborok. A Magyar Cserkészszövetség a második világháború alatt Magyar Cserkészmozgalommá alakult új működési szabályzat lépett életbe 1942-ben. A második világháború alatt a vajdasági magyar cserkészek az általános cserkésztevékenységen kívül részt vállaltak a Vajdaság területére áttelepített székelyek segítségével, sebesültek ellátásában és adománygyűjtő akciók szervezésében. E korszak cserkészletére jellemző volt a saját ingatlanok (cserkészotthonok) hiánya, amely megnehezítette a cserkészmunkát. Ugyanakkor a táborozási felszerelés hiányai miatt gyakran táboroztak közösen a csapatok vagy kölcsönkérték egymástól a szükséges eszközöket.

1944-ben a történelmi délvidék jugoszláv megszállás és katonai közigazgatás alá került. A második világháborút követően Magyarországon 1946-ban betiltották a cserkészletet. Ebben az időszakban a vajdasági magyar cserkészvezetők a cserkészlet szellemiségét a formálódó Felderítő Szövetségben szerették volna tovább vinni, de Jugoszlávia létrejötte után, az 1952-ben alakult Felderítő Szövetség más szervezeti kultúrával és értékekkel rendelkezett.

A dolgozatban bemutattam az angol, amerikai, a magyar és a szláv cserkészideált is, és az ezekben kirajzolódó különbözőségeket. Az alapító Baden-Powell a cserkészlet alapjainak megteremtésével lehetőséget adott minden nemzet számára, hogy azt saját értékrendjének megfelelően formálja. A cserkészideál országoként némileg más és más, de a centrumában azonos értékek vannak. Sík Sándor 1934-ben megjelent könyvében olvashatjuk, hogy a célkitűzések nem változtak, azokat a történelem viharai inkább csak elmélyítették. A „szilárdság” alapját az adja, hogy a középpontban az érték áll és nem a cselekvés. Arra adott választ a cserkészlet, ami kihívás volt az adott korszakban, és a szerepmegvalósítás pedig az ifjúság igényeire épült. Az alapértékek ugyanazok maradtak csak bizonyos társadalmi és gazdasági hatások miatt formálódtak. A cserkészmozgalom nemzeti és keresztény jellege a vizsgált korszakban mindvégig jelen van a magyar és a vajdasági magyar cserkészletben is. A vallott társadalmi értékek vonatkozásában azt állapítottuk meg, hogy az értékorientációk magja megőrződött a vészterhes időszakokban is. Ezeket cserkész-generációkon átívelő transz-történelmi értékeknek tekinthetjük.

Összegzésünk végén megállapíthatjuk, hogy cserkészlet múltjának feltárása, tehát a szervezettörténelmi megközelítés, a mikro történelem mélyebb megértése a köztörténet szempontjából is releváns információkkal szolgálhat, hiszen a cserkészlet társadalmi térben létezett/létezik és működésére és szerepvállalására is hatással voltak a világtörténelmi események.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bakay, K. (1989). *Ragyogj cserkészliliom!* Budapest: Metrum.
- Bodnár, G. (1989). *A magyarországi cserkészlet története.* Budapest: Püski Kiadó.
- Czeglédy, N. (2014). A magyar cserkészlet az első világháború idején. Gödöllő: A Gödöllői Királyi Kastély és a Gödöllői Városi Múzeum.
- Cserkészcsapat, 1. B. (2023). *10.sz. Boldog Mór Cserkészcsapat.* Forrás: <http://users.atw.hu/kratzy/vmcssz.php>
- Cserkészszövetség, M. (1941). *A magyar cserkészszövetség szabályzatai (7.szám) Táborszabályzat tervezet.* Budapest: Magyar Cserkészszövetség.
- Cserkészszövetség, M. (2023). *Magyar Cserkészszövetség weboldala.* Letöltés dátuma: 2023. január 10, forrás: <https://www.cserkesz.hu/magunkrol/bemutatkozas>
- Cservenák, P. (2004). *Cserkészek-felderítők (A topolyai Zrínyi Péter cserkészcsapat és a Petőfi Sándor felderítő/cserkészcsapat rövid története)* (2004. kiad.). Topolya: Topolyai Tájékoztatói Közvévállalat.

- Daday Lászlóné, E. I. (1943). *A szabadkai M. Kir. Állami kisededónőképző-intézet évkönyve az 1942–1943. tanévről*. Szabadka: Szabadkai Magyar Királyi Állami kisededónőképző-intézet.
- Daljčev, Đ. (1938. Február 1938). 1927-1937. *Jugoslovenski Skaut*, old.: 31-32.
- Daljčev, Đ. (1939). *Skautski Priručnik za III. red*. Sombor: Uredništva "Jugoslovenski Skaut".
Letöltés dátuma: 2023. 01 10, forrás:
<https://www.oispartak.com/srl/content/skautski-priru%C4%8Dnik-za-iii-red-iz-1939>
- Fábián, I. (2002). Csak egy nyár. Feljegyzések a szabadkai 747-es piarista cserkészekről.
- G.Merva, M. (2009. június 30). *A magyar cserkészlet története 1910-től napjainkig*.
Gödöllő: Gödöllői Városi Múzeum. Letöltés dátuma: 2023. 01 10, forrás:
http://godolloimuzeum.hu/wp-content/uploads/2014/07/GVM_MF_A-magyar-cserkek%C3%A9szet-t%C3%B6rt%C3%A9nete-1910-t%C5%91l-napjainkig_2009.pdf
- Gajić, M. (1932). *Šta je skutizam?* Beograd: Savez Skauta Kraljevine Jugoslavije.
- Gergely, F. (1989). *A magyar cserkészlet története 1910-1948*. Budapest: Göncöl Kiadó.
- Hegedűs, A. (2007). *Észak Bácskai Magyar Cserkészlet*. Szabadka: Grafoprodukt.
- Marosvári, A. (1988). *A magyar cserkészlet története*. Szeged: Szegedi Nyomda.
- Martinov, V., & Nežić, V. (2014). *POLITIČKI ANGAŽOVANE OMLADINSKE ORGANIZACIJE U VOJVODINI 1919-1940*. Novi Sad: Alternativna kulturna organizacija - AKO (Novi Sad) i Rosa Luxemburg Stiftung, Regionalna kancelarija za jugoistočnu Evropu (Beograd).
Letöltés dátuma: 2023. 01 10, forrás:
https://www.academia.edu/10809177/POLITI%C4%8CKI_ANGA%C5%BDOVANE_OMLADINSKE_ORGANIZACIJE_U_VOJVODINI_1919_1940
- Mojzes, A. (2005). A cserkészmozgalom és a Felderítők Szövetségének története Bajmokon. *Bácsország*, 69-75.
- Nikolić, T. (1995). *Izvidništvo-Skautizam u Jugoslaviji 1911-1944*. Beograd: Savez Izviđača Srbije-Izviđački dokumentacioni centar "Dr.Miloš Popović".
- Ring, O. (dátum nélk.). *PARÁZS A HAMU ALATT (MAGYAR CSERKÉSZLET A KOMMUNIZMUSBAN) -A cserkészlet felszámolása (1948)*. Letöltés dátuma: 2023. 01 10, forrás: <https://katakomba.cserkesz.hu/tartalom/tanulmany/9/>
- Schäffer, M. (1941). *A szabadkai Magyar Királyi Állami Fiúgimnázium évkönyve az 1940–1941 történelmi iskolai évről*. Szabadka: Globus Nyomda.
- Sík, S. (1934). *Magyar Cserkészvezetők könyve* (A cserkészlet pedagógiája. kötet). Marosvásárhely: Dokumentum Egyesület.
- Simon, M. (1944). *A zentai Magyar Királyi Állami Gimnázium évkönyve az 1943–1944 tanévről*. Zenta: Zentai Magyar Királyi Állami Gimnázium.
- Srbije, S. i. (2023). *Savez izviđača Srbije weboldala*. Letöltés dátuma: 2023. 01 10, forrás: <http://izvidjaci.rs/savez-izvidaca-srbije/istorijat-sis/>

VII.Cserkészkerület. (1941). A VII. pécsi cserkészkerület felterjesztése Dalycsev Györgyről a délvidéki emlékérem adományozására. Pécs.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

MNL OL P. 44/585.1933. (Jugoszlávia)

MNL OL P. 48/657.1933. (Jamboree statisztika)

MNL OL P. 96.26/1941.(1941.üv. elnök. kerületi tájékoztató (1934-1941).

MNL OL P. 99.185/1941.((XIII) erdélyi kerület. Igazolt csapatok jegyzéke.)

MNL OL. P. 97.45/1941. (Jelentés)

MNL OL P. 103/59.1942.(Táborozási iratok)

MNL OL P. 117.52/1944.(Kimutatás a kerületek tisztségviselőiről)

MCSOK (1941. szeptember): *A Magyar Cserkészszövetség Országos Központ 1. sz. körlevele valamennyi csapathoz és cserkészszervhez.* Budapest: Magyar Cserkészszövetség.

MCSOP (1942. szeptember): *A Magyar Cserkészmozgalom Országos Parancsnokság 1. sz. körlevele valamennyi csapathoz és cserkészszervhez.* Budapest: Magyar Cserkészmozgalom.

SAJTÓ

Cserkészlányok Lapja (1944. május 10. XV. évf., 5. szám.): *300. szabadkai csapat.* Budapest.

Délvidéki Magyarság (1941.08.12): *Szentistváni állameszme szellemében alakult a cserkészcsapat.* Szabadka.

Délvidéki Magyarság (1941.09.21.): *Szabadkán újból megalakul a leánycserkészcsapat.* Szabadka

Magyar Cserkész (1943. június 15.): *Az Országos Főcserkész Úr 4000 km-es cserkészkörútja.* Budapest.

INTERJÚK

Kovács Tibor 2014 = Kovács Tibor interjú 2014.december 5. Készítette: Farkas Zsuzsanna

Molnár Károly 2014 = Molnár Károly interjú 2014. október 23. Készítette: Farkas Zsuzsanna